

YEREL YÖNETİMLERDE

ÇOCUK HAKLARI YAKLAŞIMI İLE KARAR ALMAK

YOUNG VOICES
GENÇ SESLER

www.gencsesler.org

MERHABA

Eğer bu kitapçık elinize ulaştıysa; bir belediyede karar alan bir pozisyonda olduğunuzu düşünüyoruz.. Belki de belediyenin başkanlık görevini üstleniyorsunuz.

Katılmanız gereken toplantıların, vermeniz gereken bir çok kararın ve bitirmeyi bekleyen pek çok işiniz olduğunu biliyoruz, ama çocuklar için bir 15 dakikanızı ayırarak bu kitapçığı okumanızı istiyoruz. Kitapçığın sizlere yönelttiği sorular ile çocuk hakları üzerine düşünmenize ve yeni bilgiler edinmenize katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Sorularla başlayalım. Görev yaptığınız belediyenin sınırları içinde kaç kişi yaşıyor? Peki kaç çocuk yaşıyor? Verdiğiniz her karardan etkilenen çocukların sayısını hiç merak ettiniz mi?

Sizin görev yaptığınız belediyenin sınırları içindeki nüfusu bilmiyoruz ama dünya nüfusunun hatta Türkiye nüfusunun yaklaşık üçte birinin çocuk olduğunu söyleyebiliriz.

**Peki çocuk derken
hangi yaş grubunu
alıyoruz?**

**18 yaşına kadar
herkes çocuktur.**

Bildiğiniz gibi belediye seçimlerinde çocuklar oy kullanamıyorlar. Peki, oy kullanamıyor olmaları sizin çocuklara ilişkin sorumluluklarınızı yok eder mi? Tabii ki hayır.

Seçilmiş kişiler ve onunla birlikte yönetimde yer alan tüm karar alıcılar çocukların haklarını korumakla sorumludur. Çünkü belediyelerde çocukları etkileyen çok önemli kararlar veriliyor. Türkiye'nin 1995'ten beri kabul ettiği Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi her yerde uygulanmıyor. Bunu değiştirmek için şansınız var. Çocuk hakları temelli kararlar verebilir, süreçler işletebilir ve ilham olabilirsiniz.

İşte bu kitapçık; bu sorumluluklarınız üzerine düşünmenize destek olacak öneriler ve bilgileri içeriyor. Bu kitapçığın sizi desteklemesini ve size yol gösterici olmasını arzu ediyoruz.

Çocuk hakları nedir?

Çocuk hakları, çocukların kendilerine özgü ihtiyaçları olduğu için ayrıca tanımlanmış bir hak kümesidir. Çocuklar insan haklarına sahipken ayrıca çocuk haklarına da sahiptirler. Çünkü insan haklarından çocukların eşit düzeyde yararlanamaması, çocukların toplumda yetişkinlerle birlikte yaşayan "bireyler" olduklarının çoğu zaman unutulması ve kendi yaş dönemlerine özgü farklı ihtiyaçları olması nedeniyle çocuk hakları denilen özel bir hak kümesine sahiptirler.

NELERİ GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURARAK KARARLAR VERİYORSUNUZ?

Kararlarınızı verirken birçok şeyi gözden geçirmeniz gerekiyor. Peki, hiç *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*'ni göz önünde bulundurdunuz mu?

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi:

Çocuk hakları ilk olarak 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde tanımlanmıştır. Bu belge çocukların korunmasını temel alıyordu. Özellikle savaş dönemi ardından zor koşullardaki çocukların korunmasına odaklanan belge sınırlı sayıda madde içermektedir. Ardından ikinci olarak 1959 yılında 10 temel ilkeyi içeren BM Çocuk Hakları Bildirgesi hazırlanmış ve ilan edilmiştir. Bildirge olduğu için bağlayıcılığı olmayan, sadece niyet beyanı içeren bu belgede özellikle ikinci dünya savaşı ardından ayrımcılık konusunda özel bir hassasiyetin olduğu görülebilir. Son olarak **20 Kasım 1989 yılında BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM ÇHS) imzalanmıştır**. Bu sözleşme çocukların korunması konusundaki maddelerin yanı sıra çocuğun birey olduğunu ifade eden ve katılımını destekleyen ilk belge olmuştur. 54 maddeden oluşan sözleşme çocuğun hem sivil hem politik haklarını tanımlamakta, 18 yaştan küçük herkesi çocuk olarak görmekte ve çocuğun bakım ve gözetimi ile ilgili ilk sorumluluğu aileye vermekle birlikte, ailenin bu sorumluluğu yerine getirip getirmediğini denetlenmesi ve çocuk haklarının hayata geçmesi konusunda yükümlülüğü devlete vermiştir. Bu sözleşme ile birlikte ailenin dışındaki kamu kurumları ve toplumdaki diğer oluşumlar da çocukların haklarının korunmasından sorumlu tutulmuştur.

"Her gün dünyada, çoğu önlenemez veya tedavi edilebilir sebeplerden olmak üzere 16.000 çocuk ölmektedir. " (Unicef,2016)

"Dünyada yaklaşık 300 milyon çocuk, yani her yedi çocuktan biri zehirli hava soluyor." (Unicef, 2016).

"Dünyada 13-15 yaşlarındaki öğrencilerin yarısı (yaklaşık 150 milyon öğrenci) okulda ve okul çevresinde akran şiddetine maruz kalıyor." (Unicef, 2018).

"Okul dışında fiziksel etkinlik yapmayan çocukların oranı Türkiye'de 15 yaş altı çocuklar arasında bu oran yüzde 11.5'ken, OECD ortalaması 6.6'dır" (OECD, 2018).

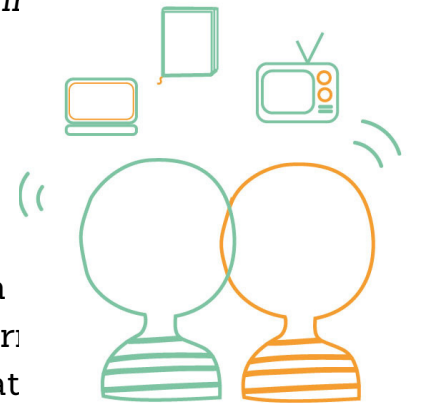
"Türkiye'de her 4 çocuktan biri yoksuldur" (Betam, 2013)

"Türkiye'de çalışan çocukların % 33'ü yasal çalışma izninin olmadığı 15 yaş altındadır." (TUİK, 2012)

"Türkiye'de yaşayan 7-18 yaşlar arasındaki çocukların % 56'sının fiziksel istismara, %10'unun cinsel istismara tanık olduğu görülmektedir." (SHÇEK-UNICEF, 2010)

Bu sayıları okumak nasıl hissettirdi? Bazı verileri güncel olmaması dikkatini çekti mi? Peki sizin görev yaptığınız yerde çocukların durumu hakkında araştırmalarınız yada raporlarınız var mı?

Dünyada, ülkemizde ve çok büyük ihtimalle sizin görev yaptığınız belediye sınırları içinde çocukları öncelikli yararı düşünülmeden ve görüşleri dikkat alınmadan verilen bu kararlar çocukların durumunu iyileştirmek için yeterli olmuyor.

KARAR ALICI BİR KİŞİ OLARAK NEDEN BM ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'Nİ DİKKATE ALMAK VE ÇOCUK HAKLARINI KORUMAK ZORUNDASINIZ?

Çünkü çocukların hakları Türkiye'nin de kabul ettiği uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat ile korunmaktadır.

Türkiye ve Çocuk Hakları:

Türkiye, **BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamış, 1995 yılında sözleşme resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.** Türkiye sözleşmenin üç maddesine (17, 29 ve 30. Maddeleri) T.C. Anayasası ve Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutarak sözleşmeyi imzalamıştır. Bu üç maddede azınlık ve yerli halklar ifadesi geçtiği için çekince koyulan maddeler olmuştur.

Sözleşmeye ek olarak yayınlanan üç ek protokolü de (Çocuk Fahişeliği, Pornografisi ve Satışıyla ilgili Ek İhtiyari Protokol, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olma Konusundaki İhtiyari Protokol ve son olarak Bireysel Başvuru Hakkı İhtiyari Protokolü) Türkiye imzalamıştır ve yürürlüğe sokmuştur.

T.C Anayasası 90. Maddesine göre, uluslararası sözleşmeler Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren, ulusal mevzuatın üzerinde yer alır. Bu hükme göre ulusal mevzuatımızda BM ÇHS'nin aksine bir madde varsa bile o maddeye göre değil BM ÇHS'deki maddeye göre davranılması gerekir.

Çünkü; Çocuklar bugün alınan kararlardan en uzun süre etkilenecek olan gruptur. Bu nedenle ülkelerde karar verme yetkisine sahip herkesin çocukların haklarını dikkate alması gereklidir.

Çünkü; 2013-2017 yıllarını kapsayan Türkiye'nin ilk ulusal çocuk hakları strateji belgesinde çocuk haklarının uygulanmasından sorumlu kurum ve kuruluşlar arasında yerel yönetimler de yer almaktadır.

Çünkü çocuklar ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Belediye Kanununda düzenlenen hemşehri hukuku maddesine (13. madde) göre çocukların, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin insan onurunu zedelemeyecek şekilde yaptığı yardımlardan yararlanma hakları bulunmaktadır.

Belediyeler çocuk haklarını hayata geçmesini sağlayacak bir çok hizmeti çocuklara sunmakla yükümlüdür.

ÇOCUK HAKLARINI KORUMAK NE DEMEK?

Çocuklara ilişkin kendi
yaklaşımımızı
sorgulamaktır.

Çocuk haklarının hayata geçmesindeki en önemli engellerden biri yetişkinlerdeki yaygın çocuk algıdır. Çocukları salt “mağdur”, “yetersiz”, “pasif” olarak gören yaklaşımdan, onları hak sahibi bireyler gören bir yaklaşıma doğru paradigma değişikliğine ihtiyaç vardır.

Örneğin; çocukların sürekli gelecek ile ilişkilendiren yaklaşımın; çocukların bugünün bireyleri olduğunu unutturduğunun ve yetişkinlerin bugün yerine getirmeleri beklenen yükümlülüklerini çocuklara devretme kolaylığına kaçtığını fark etmek önemlidir.

Çocuk hakları temelli yaklaşımı benimsemektir.

Çocuk hakları temelli yaklaşım; her çocuğun hak sahibi, kendi kişiliği, ayrı ihtiyaçları, çıkarları ve özel hayatı olan, kendine özgü ve değerli bir insan olarak tanınmasını, saygı görmesini ve korunmasını gerektirir.

Çocuk hakları temelli yaklaşımı benimseyen kararlar vermek için BM ÇHS'nin dört temel ilkesinin de gözetilmesi oldukça önemlidir.

BM ÇHS Dört Temel İlke

- **Ayırım gözetmeme** : Tüm çocuklar haklar bakımından eşittir. Hiçbir çocuğa herhangi bir nedenle ve herhangi bir biçimde ayrımcılık yapılamaz.
- **Çocuğun öncelikli yararı (yüksek yararı)**: Her durumda öncelik olarak çocuğun yararını korumak anlamına gelir. Hiçbir zaman yetişkinlerin (anne-baba, öğretmen, belediye başkanı, vali, milletvekili vb.) çıkarı çocuğun çıkarlarından önce gelemez.
- **Çocuğun yaşama ve gelişmesinin sağlanması**: Çocuğun fiziksel ve duygusal bütünlüğünü koruyarak herhangi bir zarar görmeden yaşama ve tam olarak gelişiminin sağlanması devletlerin ve tüm bireylerin sorumluluğudur.
- **Çocuğun görüşlerine saygı**: Çocuğun görüş bildirebilmesi ve kendisini etkileyen meselelerde görüşlerinin dikkate alınması olarak tanımlanır.

Çocuk haklarını ve sorumluluklarını bilmektir.

Çocuk hakları ile ilgili BM ÇHS'yi ve onun dışında ilgili uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuatı öğrenmek sorumlulukları yerine getirmek için önceliklidir. Çocuk haklarının kapsamı ve görev alanlarımızla ilişkisini kurma konusunda kapasite gelişimine ihtiyaç vardır. Bu konuda kendinizi geliştirmeye başlamak için kitapçığın sonundaki önerilen okumalara da göz atabilirsiniz.

2014 yılında gerçekleştirilen "Çocuk Haklarının Hayat Geçirilmesinde Çocuk Ombudsmanlığı" sempozyumu için YÖRET tarafından belediye yetkilileri ile gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda çocukların haklarının kapsamının sadece fiziki, sportif veya sanatsal ihtiyaçları sağlama gibi dar kapsamda algılandığı ortaya çıkmıştır.

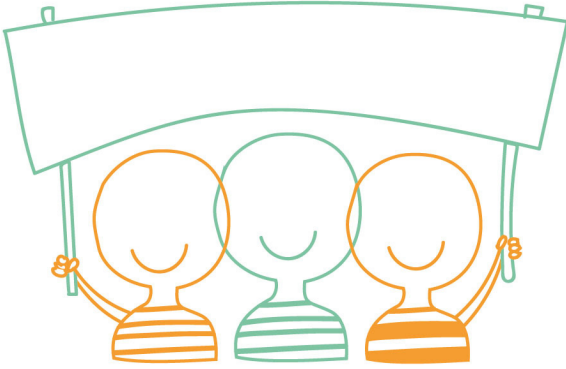
Çocuk haklarını ve çocuk hakları temelli yaklaşımı yaygınlaştırmaktır.

Sadece kendinizin öğrenmesi değil, çocuk haklarının kendi kurumunuzda görev yapan kişiler dahil olmak üzere tüm kişiler tarafından bilinmesi için çalışmalar yapmaktır.

BM ÇHS Madde 42:

Sözleşmenin yaygın tanıtımı: Devlet, bütün anne babaların, kurumların ve çocukların sözleşmeyi öğrenmesini sağlamalıdır.

Çocuk haklarını koruma sorumluluklarını yerine getirmektir.

BM ÇHS'nin uygulanmasına ilişkin yayınlanan Genel Yorum 15; devletlerin kendi rollerini tek tek her çocuğa ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi biçiminde görmeleri gerektiğini vurgular. Çocukların insan haklarının yaşama geçirilmesi, çocuklara adeta lütufta bulunan bir hayır işi olarak görülmemelidir. Unutulmamalıdır ki çocuk haklarının hayata geçmesi için tüm sorumluluk sahiplerinin bütüncül ve eşgüdümlü olarak çaba harcamasına ihtiyaç vardır.

ÇOCUK HAKLARINI KORUMAK İÇİN NASIL ADIMLAR ATABİLİRSİNİZ ?

Mevcut mevzuatı, kararları değerlendirmek:

Belediye içerisinde çocuk haklarına ilişkin önemli kararlar, dokümanlar var mı? Çocuk hakları ile uyumlu yönetmelikler, yönergeler, stratejik planlar mevcut mu? Olanları gözden geçirmek, olmayanlar için başka belediyelerdeki uygulama örneklerinden yararlanarak hazırlamak iyi bir başlangıç olacaktır.

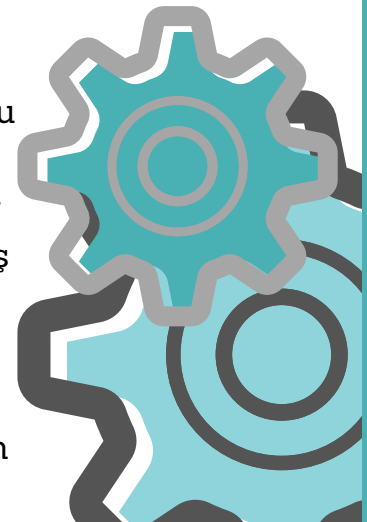
Çocuklara ayrılan bütçeyi görünür kılmak:

Çocuk haklarının hayata geçmesi için belediye kaynaklarından ve bütçesinden çocuklar için ayrılan payın belirlenmesi, izlenmesi ve değerlendirmesi çok önemli. Çocuğa yönelik bütçenin belirlenmesi belediyenin çocuk haklarına bakışı için önemli bir kanıttır. Aynı zamanda bütçede yer alması, belediyede görevli herkesin çocuk haklarına daha çok önem vermesini sağlar ve çocuk haklarına ilişkin sorumlulukların yerine getirilmesini kolaylaştırır.

Kapasite geliştirmek:

Çocuk hakları konusunda ne kadar bilgi sahibi olduğunuzu haritalandırmak önemlidir. Karar veren kişiler ne kadar bilgi ve donanıma sahipse o kadar doğru ve etkin kararlar verebilirler. Ayrıca bir kurumda bir konudaki ortak anlayış uzun vadede yapılacak çalışmalarını da güçlendirir. Bu nedenle kurum içinde çocuk hakları konusunda kapasite geliştirme çalışmaları hayata geçirilmelidir. Bu konuda üniversitelerden, uluslararası kuruluşlardan ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapabilirsiniz.

Koordinasyonu güçlendirmek:

Çocuk haklarına ilişkin çalışmaların etkili şekilde ilerleyebilmesi için araştırmalar ve deneyimler gösteriyor ki koordinasyon çok önemlidir. Kurumda bu konuda sorumlu bir birim kurmak ya da kurumun büyüklüğüne bağlı olarak en azından bir kişinin bu işin koordinasyonunu üstlenmesi olmazsa olmazlardan biridir. Bu birim ya da kişinin organizasyon içinde çocuk hakları ile ilgili planlamaları yapması, bu planların hayata geçmesini kolaylaştırması, takip etmesi beklenmektedir. Koordinasyon hem daha hızlı karar vermeyi hem de kurumdaki çocuk hakları ile ilgili ortak anlayışın yerleşmesini sağlar. Ayrıca koordinasyon ile iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için tüm birim, müdürlük ve departmanlarda bir iletişim kişinin belirlenmesi önemlidir. Böylelikle kurum içindeki herkesin olan bitenden haberdar olması sağlanır.

Çocuklarla birlikte çocuk hakları için harekete geçmek:

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin hayata geçmesi için ilk şartlardan biri çocuğun birey olarak görülmesi, ihtiyaçlarının fark edilmesi, çıkarlarının korunması ve görüşlerine önem verilmesidir. Çocuklar kendi görüşlerini iletme, görüşlerine değer verilmesi, kendi hayatlarına ilişkin kararlar alma konusunda da bir çok sıkıntı yaşamaktadırlar. Çocuklar toplumda yetişkinlerle birlikte yaşamaktadırlar ve verilen bir çok karardan bazı şartlarda çok daha fazla etkilenmektedirler. Bu nedenle çocuk hakları ile ilgili tüm yapılacak çalışmalarda anlamlı bir çocuk katılımını sağlamak hem bir ihtiyaç hem de bir yükümlülüktür.

Farklı seviyelerde etkinlik ve müdahalelerle de başlayabilirsiniz:

Kendi internet sitenizi çocuk hakları ile ilgili geliştirebilir ve ilgili içerikleri farklı yaş gruplarında çocukların anlayabileceği bir hale getirebilirsiniz..

Çocuklara yönelik, çocuklar için ve çocuklarla birlikte gerçekleştirdiğiniz etkinlikleri, verdiğiniz kararları ve çocuk haklarına ilişkin bilgiler içeren bültenler hazırlayarak hem kurum içi hem kurum dışında iletişim çalışmaları yapabilirsiniz.

Çocuk haklarına ilişkin kendi personelinize, çocuklara ve yetişkinlere yönelik farklı atölye, seminer, eğitim çalışmaları planlayabilirsiniz.

Kurumunuzda çocuk hakları ile halihazırda çalışan deneyimli kişiler varsa sürece onlar dahil ederek ya da iletişim kurarak görüşlerini ve deneyimlerini dinleyebilirsiniz.

Çocukları karar alma süreçlerine dahil edecek çalışmalara başlayabilir, farklı mekanizmalar oluşturabilirsiniz. Eğer halihazırda çocuk meclisi gibi bir mekanizma varsa aktifleşmesine katkı sunabilirsiniz.

Ve en önemlisi;

Kendinize sorular sorabilirsiniz:

- Çocuğun yararını öncelikli tutuyor muyum?
- Çocukların yaşamına ve gelişime zarar verecek kararlarım oluyor mu?
- Çocukların görüşlerini dinliyorum mu? Ne kadar ciddiye alıyorum?
- Her çocuğun eşit şekilde haklarından yararlanmasını gözetiyorum mu?
- Çocukları hak sahibi bireyler, kendilerine özgü ihtiyaçlarıyla birlikte var olan özneler ve ülkede eşit haklara sahip yurttaşlar olarak görüyorum mu?

Okuma Önerileri:

1. *BM Çocuk Hakları Sözleşmesi*
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>
2. *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, Unicef 2002.*
<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Uygulama%20Elkitabı%20TR.pdf>
3. *Çocuk Dostu Şehirler, Unicef.*
<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf>
4. *Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi ile Türk Hukuk Mevzuatı Karşılaştırmalı Analizi, Yönetici Özeti*
<http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/yoneticiozeti.pdf>
5. *Çakırer Özservet Yasemin, Çocukların Kentsel Mekan Algısı, 2015.*
6. *Çakırer Özservet Yasemin, Küçük Ezgi, Çocukların Şehri Üzerine, İstanbul. 2015.*
7. *Eğitimde Çocuk Katılımı: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi - Eğitim Reformu Girişimi. 2015.*
http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2015/06/DOD_Egitimciler_icin_El_Kitabi.pdf
8. *Yerel Yönetimlerde Çocuk Hakları Birimi Kurulması (Gaziantep için Örnek Uygulama Kılavuzu), Uluslararası Çocuk Merkezi.*

**Çocuk hakları koruma yükümlülüğünü yerine getirmek için adım atarken desteğe ihtiyacınız olursa bize yazabilirsiniz:
cocukcalismalari@bilgi.edu.tr**

Genç Sesler Projesi:

Genç Sesler projesi; İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi ve İstanbul İsveç Başkonsolosluğu işbirliğinde gerçekleştirilmektedir.

İsveç ve Türkiye'deki çocuklar ve gençler bakımından katılım ve kültür-sanat politikalarının temel sorunlarını ele alarak yenilikçi fikirleri tartışmak ve sunmak amacıyla oluşturulmuş bir alan/platformdur. Proje, çocukların ve gençlerin seslerini duyurmaları için ihtiyaç duydukları alanın oluşumuna katkı sağlamayı amaçlar.

Genç Sesler projesinin temel hedefleri;

1.Çocuk katılımı konusunda farkındalık yaratmak,

2.Çocuklarla çalışan aktörleri güçlendirmek ve ilgili kurumların kapasitelerini geliştirmelerine destek olmak,

3.Çocukları kendilerini ifade etmeleri konusunda cesaretlendirmek

4.Çocuk katılımını arttırmaya yönelik bilgi üretmek,farklı yöntem ve metodları tartışmaya açmaktır.

www.gencsesler.org

Bu kitapçıkta yer alan bilgiler, Genç Sesler projesi kapsamında belediyelere yönelik yapılan çocuk hakları güçlendirme çalışmaları için hazırlanmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi ile yapılacak çalıştay kapsamında sınırlı sayıda baskısı yapılmıştır. Kitapçıkta İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği'nin karar vericilere yinelik hazırladığı kitapçıktan esinlenilmiştir.

ÇOCUK HAKLARI

YOUNG VOICES
GENÇ SESLER

www.gencsesler.org

Istanbul Bilgi Üniversitesi
Çocuk
Çalışmaları

İsveç
Sverige

İZMİR
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

www.izmir.bel.tr